

การอ่านและการทำความเข้าใจบทอ่าน¹

อัจฉรา โชติบุตร²

Gérard Vigner กล่าวถึงการสื่อสารทางลายลักษณ์อักษรว่า “บทความถือว่าการใช้ภาษาเพื่อก่อให้เกิดการสื่อสารระหว่างผู้สื่อ 2 คน หรือมากกว่านั้น” (Vigner, 1979: 10)

การสื่อสารนั้นแรกทีเดียวก็คือ การมีข้อความ เนื้อความที่มีความหมายที่จะสื่อแก่ใครสักคน จุดประสงค์ก็เพื่อจะบอกข่าว บอกให้ลงมือกระทำ บอกความรู้สึกรวมถึงหมายความว่า ต้องมีผู้สื่อ ซึ่งเป็นผู้ส่งข้อความไปยังผู้รับ การสื่อสารอาจใช้สัญลักษณ์ซึ่งอาจจะเป็นสัญญาณ รูปภาพ ตัวอักษร ก็ได้แต่ทั้ง 2 ฝ่ายคือผู้ส่งสารและผู้รับสารจะสะดวก แต่กรณีการสื่อสารด้วยวาจาจะใช้เสียงและคำพูด

การสื่อสารด้วยการเขียนจัดเป็นลำดับที่ 2 ลำดับที่ 1 คือการสื่อสารด้วยการพูด ความแตกต่างระหว่างการสื่อสาร 2 ประการนี้คือ การสื่อสารด้วยการเขียนเป็นการแปลงจากการสื่อสารด้วยการพูด อันเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำ ซึ่งมีองค์ประกอบอื่นๆ เช่น สำเนียง ท่าทาง การยกยืมือไหว้ ฯลฯ ช่วยให้ “สาร” สมบูรณ์ขึ้น

สารหรือข้อความ (messages) แบ่งเป็น 3 แบบ

1) สารหรือข้อความ (messages) ที่มีต่อผู้รับในระยะเวลานั้นๆ เช่น จดหมาย โน้ต โทรเลข ใบส่งข้อความ ข้อเขียนดังกล่าวซึ่งมีอาจกระทำได้ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใด

2) สารหรือข้อความ (messages) ที่มีต่อกลุ่มผู้อ่านในระยะเวลาพอสมควร เช่น บทความในสื่อมวลชน อาจจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสารรายสัปดาห์ นิตยสารรายเดือน ราย 3 เดือน หรือบทความเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้การสอน บทความแสดงความคิดเห็น

¹ แปลสรุปและเรียบเรียงจากหนังสือของ Gérard Vigner เรื่อง Lire : du texte au sens : éléments pour un apprentissage et un enseignement de la lecture, Clé Inter : 1979.

² ดร. อัจฉรา โชติบุตร รองศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาต่างประเทศ

3) สารหรือข้อความ (messages) ในระยะเวลาที่ไม่กำหนด ได้แก่ บทความทางวรรณคดี บทความทางกฎหมาย หรือบทความทางวิทยาศาสตร์

ประวัติและความเป็นมาของการอ่าน

วิธีการอ่านทุกวันนี้เป็นทักษะสำคัญในการเรียนรู้ แต่กว่าจะสร้างพฤติกรรม การอ่านได้ต้องใช้เวลามากหลายศตวรรษ การพลิกหน้าหนังสือหรือนิตยสารและอ่านตลอดทั้งหน้าเป็นกระบวนการที่ต้องใช้สติปัญญา ลำดับการอ่านมีดังนี้

1. การอ่านในสมัยโบราณ

ในสมัยโบราณเช่นในยุคจักรวรรดิโรมัน การอ่านจะเป็นการ “เล่า” บทอ่านในกลุ่มคนคุ้นเคยกันมากกว่า เช่น ผู้แต่งอ่านผลงานที่บ้านของเศรษฐีที่ให้การอุปถัมภ์ ซึ่งปฏิบัติกันต่อมาจนถึงตอนต้นศตวรรษที่ 20 เรียกกันว่า “ห้องวรรณกรรม (salon litteraires)” หรือจัดที่ร้านขายหนังสือเพื่อนำหนังสือใหม่ การอ่านสมัยนั้นต้องคลี่แผ่นหนังที่จารึกตัวหนังสือไว้ จะมองไม่เห็นตัวบทความทั้งเรื่อง เพราะพอคลี่อ่านแล้วก็ต้องม้วนไปเรื่อยๆ แต่จะเห็นเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง และมักจะฟังจากผู้อ่านให้ฟังมากกว่า

การอ่านเงียบๆ โดยไม่ออกเสียง เริ่มเมื่อมีหนังสือมาแทนแผ่นหนัง (Henri Marrou, 1977) แรกทีเดียวเป็นการเผยแพร่ศาสนา (ยิว คริสต์ และต่อมาอิสลาม) พระเจ้าอ่านออกเขียนได้ ได้เล่าเรียนเพื่อจะได้อ่านพระคัมภีร์ออก มีการรับคนหนุ่มมาอบรมเพื่อสืบสานงานเผยแพร่ศาสนาต่อไป มีการสร้างโรงเรียนในวัดซึ่งเป็นต้นกำเนิดของมหาวิทยาลัยเพื่อฝึกอบรมพระให้รู้เรื่องศาสนา

2. การอ่านวาทะของพระเจ้าเป็นเจ้า

การรู้หนังสือของคนสามัญนั้นเริ่มเมื่อมีโรงเรียนของคนทั่วไป ในฝรั่งเศสเริ่มในสมัยศตวรรษที่ 16 ที่มุ่งให้คนทั่วไปรู้หนังสือ การอ่านเปรียบเสมือนการปฏิวัติอิสลามได้ก้าวผ่านความไม่รู้ที่ศาสนาต้องการปิดกั้นไว้ มาสู่จักรวาลแห่งความรู้อันเจิดจรัส แต่ก็ยังมุ่งเน้นการอ่านพระคัมภีร์ไบเบิลเป็นหลัก นอกจากเรื่องศาสนาที่สำคัญรองลงมา ก็เป็นนิติกรรม กฎหมาย สัญญาซื้อขาย เป็นต้น การเรียนในชั้นเรียนตามหลักสูตรเริ่มมีมาตั้งแต่ ค.ศ. 1685-1720

3. การอ่านในหน้าที่การงาน (Lecture fonctionnelle)

ยุโรปในศตวรรษที่ 16 มีการแลกเปลี่ยนทางการค้า ทางสังคม มีการติดต่อสื่อสารกันมากทั้งในพระราชการและเอกชน ทางศาสนา ทางเศรษฐกิจ คนในสมัยนั้นจะต้องรู้จักอ่านลายเซ็น นิติกรรมต่างๆ ทั้งเรื่องกฎหมาย เรื่องส่วนตัว ต้องรับรูความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ทางเทคนิค ต้องอ่านและทำบัญชีได้ การเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับการเร่งเร้าทางศีลธรรมจรรยา (ethico-religieuses) มีการก่อตั้งโรงเรียนที่สอนวิชาความรู้ทั่วไปมิใช่ศาสนาอย่างเดียว

4. การอ่านส่วนตัว (Lecture personnelle)

มีการเรียนภาษาละตินที่โรงเรียน ที่โบสถ์ และในครอบครัว มีการอ่านจากภาพวาดมากกว่าอ่านบทความ (texte) การอ่านเป็นการอ่านรวมกลุ่ม มีคนอ่านเสียงดังๆ ให้คนอ่านตาม ต่อมาพอรู้จักเขียน การอ่านก็มีความหมายใหม่ขึ้นมา จากการเขียนคนในสมัยนั้นได้ค้นพบความสามารถในการสื่อสารได้อย่างอิสระ และเป็นส่วนตัวมากกว่าอ่านเป็นหมู่ เมื่อก่อนการสอนเขียนและการสอนอ่านแยกกัน บางทีแยกโรงเรียนกันด้วยการเรียนการสอนมีหลายขั้นตอน เริ่มจากอ่าน ต่อมาก็เขียน และในที่สุดจึงนับเลข นักเรียนจำนวนมากออกจากโรงเรียนก่อนจะเรียนครบวงจร ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 การอ่านและการเขียนจึงสอนพร้อมกัน ทำให้คนรู้ว่าการอ่านทำได้พร้อมกับการเขียน นั่นก็คือรู้ว่ทั้งสองทักษะนี้เป็นเครื่องมือการสื่อสารเฉพาะตน

การอ่านไม่ใช่เพียงรับสารจากความเชื่อทางศาสนาเพียงเท่านั้น แต่เป็นการแปลถ้อยคำจากในสมองที่ค่อยๆ เกิดขึ้นในตัวคน โดยไม่มีแรงกดดันของสังคมมาเกี่ยวข้อง

การอ่านกลายเป็นความพยายามอย่างต่อเนื่องของมนุษย์เพื่อให้หลุดพ้นจากวงจรจำกัดของกลุ่มที่พวกเขามีชีวิตอยู่ เพื่อก้าวไปสู่สังคมที่มีปัญญาและวัฒนธรรมหลากหลาย กว้างขวางและเปิดมากกว่าเดิม มีแหล่งข้อมูลใหม่ๆ มากขึ้น ทำให้ความรู้เก่าๆ และอิทธิพลจากประเพณีปฏิบัติลดลงไป การอ่านทำให้โลกทัศน์กว้างมากขึ้น ก้าวจากขนบธรรมเนียมไปหากฎหมาย จากประสบการณ์ไปสู่กฎเกณฑ์ ทฤษฎี สู่ความรู้ระดับสูงขึ้น

การอ่านในแง่นี้เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับประวัติของมนุษยชาติ คนที่อ่านจะรู้สึกว่าคุณแตกต่างไป เป็นตัวของตัวเอง ได้รับความรู้ใหม่ๆ ทำให้เกิดทัศนะและพฤติกรรมใหม่ๆ ขึ้น

ในการเรียนการสอนแต่เดิมมาไม่มีแรงกระตุ้นจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ (motivation fonctionnelle) บทความที่ให้นักเรียนอ่านเป็นบทวรรณกรรม (texte litteraire) เสียเป็นส่วนใหญ่ การให้นักเรียนอ่านสัญญาการทำงาน สัญญาประกันภัย หรือกฎหมายการเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ร่วม ไม่ใช่วิธีที่ถูกต้องนัก อาจจะให้นักเรียนอ่านบทความวิชาการ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน แต่ไม่มีการให้อ่านบทความทางวิทยาศาสตร์หรือทางเทคนิค เช่น คู่มือ นิตยสารเฉพาะด้าน ข้อกำหนด ข้อบังคับ เป็นต้น รวบรวมว่าสถาบันไม่มีจุดประสงค์ด้านนี้ ในชั้นเรียนมีการให้เด็กอ่านหนังสือพิมพ์ และการ์ตูนน้อยมาก เช่นเดียวกับบทความโฆษณา มีเฉพาะสถาบันพิเศษเช่น ชั้นเรียนพิเศษตอนเย็น การศึกษาต่อเนื่องที่สนใจการเรียนการสอนเฉพาะด้านที่สอนแบบนี้

การอ่านเอง (lecture personnelle) จะช่วยได้ แต่นอกห้องเรียนก็มีการอ่านไม่มากนัก เมื่ออ่านไม่มาก ก็เลือกอ่านเฉพาะสิ่งที่จำเป็นต่อสังคมของตน ทุกวันนี้การอ่านหมายความว่าอ่านทุกสิ่งที่ผ่านสายตา สมัยก่อนอ่านน้อยวิจารณ์มาก สมัยนี้อ่านมาก คิดมาก แต่วิจารณ์น้อย

อนึ่ง การอ่านเป็นความพอใจของผู้อ่านว่าชอบการอ่านมากน้อยเพียงใด การอ่าน (ในใจ) เป็นเรื่องส่วนตัว แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็มิอิทธิพลทางสังคมและประวัติศาสตร์ เข้ามามีบทบาท ทัศนคติส่วนตัวก็มีบทบาทเช่นเดียวกัน การอ่านเป็นความเจียบส่วนตัว เป็นขอบเขตภายในส่วนตัว บทบาทของสื่อมวลชนมีอิทธิพลในส่วนหนึ่ง แต่ทั้งนี้ไม่ควรมีการบังคับให้เด็กอ่านบทความใดโดยเฉพาะ ควรให้เป็นไปตามความชอบของแต่ละคน

การอ่านในทางปฏิบัติ

การให้คำจำกัดความ “บทความ (Texte)” ว่าเป็นเครื่องมือการสื่อสารระหว่างมนุษย์ หมายความว่า มีเนื้อความที่จะต้องส่งผ่าน โดยใช้สัญญาณเป็นสื่อ นั่นคือการส่งความหมายและให้สัญญาณว่าต้องการสื่อสาร อย่างที่ Luis Prieto ได้ย้าว่า “ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารจะต้องรู้ว่าจะมีการส่งสารหรือสัญญาณเมื่อใด ทั้งสองฝ่ายจะต้องตั้งใจส่งและรับสารเพื่อจะได้เข้าใจสารนั้น ๆ”

ปัญหาที่เกิดขึ้นนอกจากจะเกี่ยวกับการรับสัญญาณ อีกประการหนึ่งก็คือ การแปลสัญญาณโดยผู้อ่าน

1. การรับภาพทางสายตา : ความเคลื่อนไหวของดวงตา

การอ่านแบบรวดเร็ว (Lecture rapide) สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวของดวงตา การอ่านแบบสากล คือ การกวาดสายตาไปตามบรรทัดจากซ้ายไปขวา ถ้าแบบจินจากบนลงล่าง แบบญี่ปุ่นจากขวามาซ้าย ตาจะรับภาพตัวอักษร พยางค์ และจับเป็นกลุ่มที่รวมเป็นประโยค อย่างในชั้นอนุบาล $B + A = BA$ หรือ $b + a = ba$

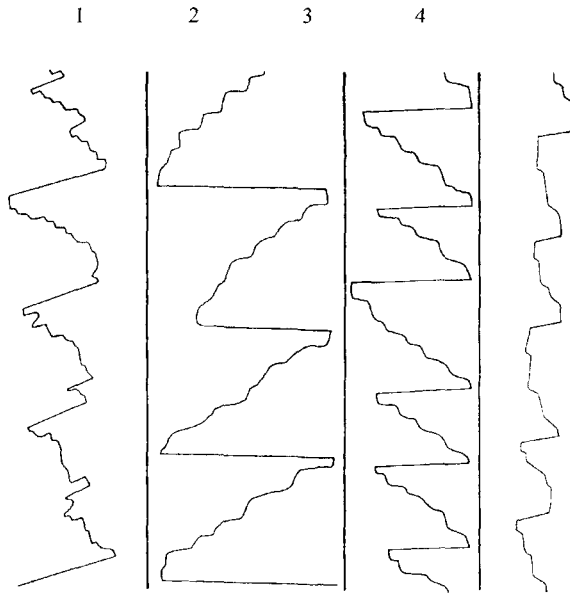
ขั้นตอนการเคลื่อนไหวสายตาอาจกำหนดได้ดังนี้

1. การเคลื่อนไหวไปข้างหน้า อาจมีการหยุดพักสายตาโดยมองอยู่ที่จุดเบื้องหน้า หรือมองแบบกลอกตาไปมาจากซ้ายไปขวา เช่น การเรียงลำดับตัวอักษรละติน จะใช้ระยะเวลาสั้นมาก เพียงแค่ $1/40$ ของวินาที

2. การเคลื่อนไหวแบบกำหนดสายตานิ่งอยู่ที่จุดใดจุดหนึ่ง ใช้เวลาหยุด $1/4$ หรือ $1/3$ วินาที ตาจะจับคำได้จำนวนพอสมควร ส่วนจะมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับผู้อ่านแต่ละคน ว่าจะมีความสามารถอ่านได้เร็วหรือช้า

3. การเคลื่อนไหวแบบถอยหลัง แบบนี้เกิดกับผู้อ่านที่อ่านไม่ค่อยคล่อง หรืออาจจะเป็นเพราะบทความนั้นยาก ตาจะถอยหลังกลับจากขวามาซ้ายเพื่ออ่านซ้ำอีก

ทั้งหมดนี้เป็นพฤติกรรมสากล ภาพกราฟต่อไปนี้แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวนัยตาแบบต่าง ๆ

อธิบายกราฟการอ่าน

- 1) กราฟของการเคลื่อนไหวนัยตาของผู้ที่อ่านช้า อาจจะต้องย้อนกลับไปอ่านอีก
- 2) อ่านช้าแต่สม่ำเสมอ
- 3) อ่านเร็ว จะใช้เวลาหยุดนิ่งในแต่ละบรรทัดน้อยกว่าในกราฟที่ 1 และ 2
- 4) อ่านเร็ว จะหยุดระหว่างบรรทัดน้อยกว่ากราฟที่ 2 และ 3

มีข้อสังเกตว่า

1. การอ่านมิใช่การกวาดสายตาอย่างต่อเนื่อง แต่อาจคันด้วยการหยุดนิ่งเป็นระยะ
2. ความเร็วในการอ่านมิได้กำหนดจากช่วงเวลาที่หยุดน้อยที่สุด ในกรณีนี้เหมือนกันสำหรับผู้อ่านทุกคน แต่ผู้ที่อ่านได้เร็วหมายถึงเมื่อสายตาหยุดนิ่งที่จุดใดจะอ่านคำได้มากที่สุด สำหรับคนอ่านช้าถ้าได้หนึ่งหรือ 2 คำ คนอ่านเร็วก็จะได้ประมาณ 10 กว่าคำ

2. การรับข้อมูล มีข้อสังเกตดังต่อไปนี้

1. บทความที่ดีพิมพ์อาจจะมองในแง่ที่เป็นการรวมสัญลักษณ์ที่ปรากฏแก่สายตา
2. ผู้อ่านเมื่อมีบทความอยู่ตรงหน้าจะไม่แน่ใจว่าเนื้อความคืออะไร
3. การอ่านอาจจะจัดได้ว่าเป็นกระบวนการลดความไม่แน่ใจ นั่นคือทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักขึ้นมา การมองกวาดสายตาอาจจะเป็นปรากฏการณ์ที่คาดการณ์ไม่ได้ว่าจะพบอะไร
4. ความสามารถของผู้อ่าน คือ การปรับตนให้เผชิญกับถ้อยคำที่ต่อเนื่องกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางด้านภาษาเฉพาะ หรือประสบการณ์ที่เขามีจากบทความเหล่านั้น
5. ระดับความยากง่ายของระบบภาษาในบทความนั้น ถ้าเข้าใจความหมายง่าย ก็จะเดาบทความนั้นได้ง่าย แต่ถ้าบทความใช้ภาษายากเข้าใจยาก ก็เดาบทความนั้นได้ยาก

ดังนั้น การอ่านจึงเป็นสิ่งที่คาดเดาไม่ได้ล่วงหน้า อาจจะเข้าใจหรือไม่เข้าใจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ทั้งทางด้านระดับความสามารถทางภาษาของผู้อ่าน สังคม วัฒนธรรม ความรู้ของผู้อ่าน นอกจากนี้ นักจิตวิทยายังมุ่งประเด็นไปยังการรับรู้ความเข้าใจและความจำ

ความเข้าใจ (Compréhension)

เราอาจจะให้คำจำกัดความ “ความเข้าใจ” ได้ว่า ความเข้าใจคือการรวบรวมกิจกรรมที่ทำให้เราวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับได้ตรงความเป็นจริง นั่นก็คือกิจกรรมโดยรวมนั้นเกี่ยวข้องกับข้อมูลใหม่ที่ผนวกกับความรู้ที่เรามีอยู่หรือเก็บไว้ในความทรงจำนานมาแล้ว ความเข้าใจที่ชัดเจนจะได้มาจากการสัมพันธ์ระหว่างความแม่นยำเรื่องภาษาและความรู้เดิมที่มีอยู่

ตัวอย่างความเข้าใจที่อาจจะต่างกัน แล้วแต่การตีความ

Danièle Dubois ยกตัวอย่างใน Quelques aspects de la compréhension du langage : mémoire sémantique et compréhension spécial annuel 1976, Bulletin de Psychologie de l' Université de Paris ประโยคนี้เสนอโดย Norman : “Pierre a posé le paquet sur la table parce que celle ci n'était pas horizontale, le paquet est tombé. ปีแอร์วางกล่องบนโต๊ะที่ตั้งไม่ตรง กล่องก็เลยตกลงมา

ตามความเห็นของ Norman ถ้าเข้าใจประโยคนี้ ก็ต้องเข้าใจว่ามีนัยที่ซ่อนอยู่ด้วย :

1) “Pierre a causé que le paquet change le lieu d'une position préalable non connue à sa position finale, la surface de la table” ปีแอร์ทำให้กล่องเปลี่ยนจากที่เดิมไปอยู่บนโต๊ะ

2) Quelqu'un que nous connaissons comme étant Pierre a causé qu'un paquet particulier a été déplacé d'un endroit précédent à un autre point non spécifié de la surface d'une table non particulière. คนที่เรารู้จักในชื่อว่า ปีแอร์ทำให้กล่องย้ายจากที่เดิมไปยังอีกที่หนึ่ง

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. il n'y a pas de rebord a la table (sinon le paquet ne tomberait pas) inference. โต๊ะไม่มีขอบ (มิฉะนั้นกล่องก็จะไม่ตกลงมา)

2. tous les objets etant plus lourds que l'air (comme le paquet par exemple) tombent (loi physique, connaissance du monde physique) สิ่งของทุกอย่างที่หนักกว่าอากาศ (เช่น กล่อง เป็นต้น) จะตกสู่พื้น (กฎฟิสิกส์)

3. le paquet est donc tombe. กล่องตกลงมา

4. la surface qui definit une table est ordinairement plane (connaissance du monde) โต๊ะตามปกติจะแบนเรียบ

5. quand un paquet tombe, il risque de se casser (connaissance du monde) เมื่อกล่องตก อาจจะแตกได้

6. pourquoi Pierre a-t-il pose le paquet sur la table (comprehension des intentions du locuteur) ทำไมปิแอร์ถึงวางกล่องบนโต๊ะ

ตามความเห็นของ Norman ความเข้าใจก็ต้องได้ความหมายเล็กๆ ของประโยคและโยงไปถึง “นัย” ของข้อมูลเพิ่มเติมที่แฝงอยู่ในประโยคด้วย เขาสรุปว่า “การอ่านบทความก็คือ การหาความหมายได้ นั่นคือ สามารถเลือกรับรู้และประเมินได้” (“Lire un text : c.a.d. endégager la signification, ca sera à la fois percevoir des choix et les évaluer”)

ตัวอย่างภาพที่สื่อความหมาย

ภาพที่สื่อความหมายจะเห็นว่า ถึงแม้ว่าจะอ่านคำบรรยายภาพไม่ออก แต่ภาพทั้งสองจะแสดงให้เห็นความแตกต่าง ภาพซ้ายครอบครัวที่มีลูกมาก ร่มเพียงคันเดียว ย่อมกันฝนได้ไม่ทั่วทุกคน ส่วนภาพขวา ครอบครัวที่มีลูก 2 คนร่มย่อมกันฝนได้ทั้งพ่อแม่ลูก

ข้อสังเกต

หากพิจารณาให้ดี เราจะสังเกตเห็นว่า แม้เด็กที่มาจากสภาพสังคมที่ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมมากนักก็ยังมีประสบการณ์ในการตีความหมาย เช่น จากการอ่านหนังสือการ์ตูน ดูละครทีวี สื่อโฆษณาต่างๆ และจากเรื่องที่คนเล่าให้ฟัง เด็กพวกนี้ จะมีความสามารถในการแปลความหมายติดตัวอยู่แล้ว นั่นก็คือความสามารถในการอ่านด้วยเช่นกัน

การเรียนอ่าน ก็คือ การวางโครงสร้างการแปล ปรับปรุง เกลาให้ประณีตเมื่อจำเป็น รู้วิธีถอดหรือแปลความซึ่งเป็นสิ่งปกติที่เด็กๆ ทำอยู่แล้ว ยิ่งเด็กโตขึ้นก็ยิ่งมีความรู้พื้นฐานสะสม มีประสบการณ์ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น มิใช่แต่จากการอ่านการ์ตูน นิยายประกอบภาพหรือละครทีวีเท่านั้น มีแผนการความเข้าใจช่วยในการอ่านมากขึ้น บทความใหม่ๆ อาจจะโยงเข้ากับสิ่งที่เคยอ่านมาแล้ว หรือภาพอื่นๆ ที่เคยผ่านสายตา ถึงแม้ว่าจะไม่เคยอ่านละเอียดมาก่อนก็ตาม

สำหรับนักเรียนที่เรียนภาษาต่างประเทศ ประสบการณ์ที่มีอาจไม่เหมือนกันในแต่ละวัฒนธรรม เช่น เด็กเอเชียหรือแอฟริกัน เมื่อมาพบบทความจากประเทศตะวันตก อาจจะเข้าใจได้ยาก เพราะมีลำดับและขั้นตอนความเข้าใจของตนเองแตกต่างกันไป ดังนั้นจึงต้องให้เด็กพยายามทำความเข้าใจ ให้ใช้สติปัญญาส่วนตัวเข้าช่วย

ความชัดเจนและความแม่นยำ (Cohérence et Stabilité)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้าใจประกอบไปด้วยขั้นตอนทางภาษาศาสตร์ กฎเกณฑ์ทางภาษาของบทความนั้นๆ บทความในแง่วัตถุก็คือถ้อยคำที่ต่อเนื่อง ซึ่งอาจยืดยาวมากก็ได้ คำเหล่านี้เรียงกันไปตามบรรทัด แน่นบ้างห่างบ้าง มีขนาดของหน้าหนังสือเป็นตัวกำหนด เมื่อรวมหน้าแล้วหนังสือจะหนาจะบางก็แล้วแต่ เมื่อปิดหนังสือจะอ่านไม่ได้ การอ่านก็ต้องพลิกหน้ากระดาษ จะพลิกเร็วหรือช้าก็ขึ้นอยู่กับผู้อ่าน แต่การจะจับเนื้อความทั้งเล่มเป็นไปไม่ได้ ไม่เหมือนกับการดูภาพ แต่ละหน้าที่อ่านผ่านไปแล้วกลายเป็นอดีต มีถ้อยคำใหม่ๆ หน้าใหม่ๆ ผ่านเข้ามาระหว่างหนังสือกับผู้อ่าน ในขณะที่อยู่ต่อหน้าภาพถ่าย ภาพเขียน หรือตาราง เราสามารถมองแวบเดียวเห็นได้ทั้งหมด แต่ในการอ่านต้องอ่านไปที่ละหน้า

หนังสือซึ่งมีความหนา 500 หน้าที่เราอ่านจบไปและเข้าใจได้นั้น เราต้องอ่านประโยคเป็นพันๆ ประโยค และถ้อยคำเป็นหมื่นๆ คำ หนังสือเล่มนี้เราขอมิสามารถอ่านรวดเดียวจบ ต้องใช้เวลาอ่านหลายวัน แต่ในความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องที่เราอ่านยังคงมีความต่อเนื่องอยู่

โดยปกติความหมายจะแทรกอยู่ในระหว่างคำเหล่านั้น เมื่ออ่านไปเราก็จะติดตามเรื่องราวที่เล่า ตามแต่ถ้อยคำจะพาไป จะเข้าใจวิธีการเล่า การแสดงความคิดเห็น ทั้งโต้แย้งหรือเสนอแนะ ซึ่งหากปราศจากขั้นตอนเหล่านี้ บทความก็จะเป็นเพียงแต่

ประโยคที่เรียงต่อๆ กัน เป็นอิสระ แยกกันเป็นประโยคๆ บทความจึงหมายความว่าถึงคำพูดที่ต่อเนื่องเป็นหนึ่งเดียวในแง่เนื้อหา (Barthes, 1970)

ผู้อ่านจะต้องมีความตั้งใจและความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน ซึ่งทั้ง 2 ประการมีขอบเขตสิ้นสุดตรงความจำ การเข้าใจบทความมิได้หมายความว่า เราสามารถจำทุกตัวอักษรได้ ดังนั้น ความเข้าใจความหมายจึงต่างกันกับการรับรู้ด้วยสายตา นั่นก็คืออาจจะจำถ้อยคำได้บางส่วน แต่เข้าใจความหมายได้หมด (Seleskovitch, 1975) ในช่วงการอ่านมีจังหวะที่ผู้อ่านหยุดพัก (ความคิด) เพื่อถ่ายทอด “สิ่งที่อ่านแล้วเข้าใจ” ไปสู่ความจำในระยะยาว ในช่วงเวลาที่อ่านอาจจะอ่านสลับกันไปมาไม่เรียงบรรทัด ความเข้าใจจึงไม่ต้องเรียงลำดับ แต่เป็นไปตามธรรมชาติ

บทความควรจะมีระบบช่วยความจำ ช่วยให้ผู้อ่านประหยัดพลังที่ใช้ จึงต้องมีความชัดเจนในตัวเอง อาจจะมีระบบย้อนเตือนนอกเหนือจากระบบภาษาศาสตร์ที่ใช้มีคำสำนวนที่บ่งบอกช่วยให้เข้าใจชัดเจน อาจจะมีภาพที่ช่วยให้อ่านและเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ตัวอย่างบทความที่มีคำและสำนวนที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้ชัดเจนขึ้น

บทความที่ 1

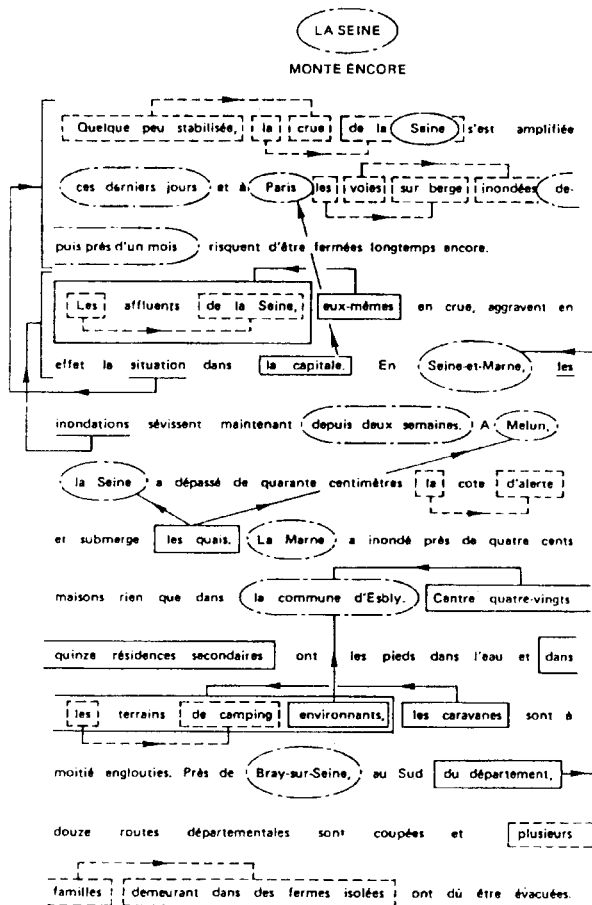
LA SEINE MONTE ENCORE

Quelque peu stabilisée, la crue de la Seine s'est amplifiée ces derniers jours et à Paris les voies sur berge inondées depuis près d'un mois risquent d'être fermées longtemps encore.

Les affluents de la Seine, eux-mêmes en crue, aggravent en effet la situation dans la capitale. En Seine-et-Marne, les inondations sévissent maintenant depuis deux semaines. A Melun, la Seine a dépassé de quarante centimètres la cote d'alerte et submerge les quais, La Marne a inondé près de quatre cents maisons rien que dans la commune d'Esblly. Cent quatre-vingts quinze résidences secondaires ont les pieds dans l'eau et dans les terrains de camping environnants, les caravanes sont à moitié englouties. Près de Bray-sur-Seine, au Sud du département, douze routes départementales sont coupées et plusieurs familles demeurant dans des fermes isolées ont dû être évacuées.

ระดับน้ำในแม่น้ำแซนคงที่อยู่ไม่นานก็เพิ่มสูงขึ้นเมื่อ 2-3 วันก่อน และที่กรุงปารีส ถนนเลียบริมน้ำซึ่งน้ำท่วมมาเกือบทั้งเดือนแล้วจะต้องถูกปิดอีกเป็นเวลานาน

กระแสน้ำในแม่น้ำแซนที่เพิ่มสูงขึ้นทำให้สถานการณ์ในปารีสยากลำบากขึ้น ในแถบแซนและมาร์น น้ำท่วมมาสองสัปดาห์แล้ว น้ำในแม่น้ำแซนที่เมืองเมอเลียงสูงกว่าระดับอันตรายถึง 40 เซนติเมตรและท่วมริมฝั่งโดยตลอด แม่น้ำมาร์นท่วมบ้านเรือน เฉพาะในอำเภอแอลบลีเพียงแห่งเดียวเกือบ 400 หลังคาเรือน บ้านพักผอนอีก 195 หลัง จมอยู่ในน้ำ และในพื้นที่ตั้งค่ายพักที่อยู่บริเวณใกล้เคียง รถพ่วงทั้งหลายที่ใช้พักผ่อนได้จม มิดน้ำไปครึ่งคัน โกลัฯ กับแถบแบรซัวร์แซน ทางใต้ของแคว้น ถนนที่เชื่อมเขตต่าง ๆ 12 สายถูกตัดขาดและหลายครอบครัวที่ถูกทอดทิ้งอยู่ในบ้านไร่อย่างโดดเดี่ยวได้รับการ ช่วยเหลือให้อพยพไปอยู่ที่อื่น

Texte 1 : Extrait du quotidien Le Matin de Paris (1/4/1978)

- อธิบายผัง
- แสดงชื่อเฉพาะสถานที่
 - แสดงคุณสมบัติขยายความ
 - แสดงคำนำหน้า
 - แสดงจำนวนที่แสดงเวลาและสถานที่
 - แสดงคำนาม, สรรพนาม

PEUGEOT et AMERICAIN MALADE

Le grand de l'automobile française, PSA-Peugeot-Citroën (42 milliards de francs de chiffre d'affaires), discute avec le petit de l'automobile américaine, American Corp. (2,2 milliards de dollars, soit quelque 11 milliards de francs). Au moment même où, par ailleurs, cette dernière société cherche d'urgence le partenaire capable de lui apporter une bouffée d'oxygène et de l'aider à stopper la chute de ses ventes. Directeur général de la firme depuis novembre dernier, M. Gerald C. Meyers, 48 ans, un ancien de chez Ford et Chrysler, vient d'annoncer à ses actionnaires qu'il n'y a plus d'autre issue que de sacrifier l'indépendance de la maison à moins de connaître le sort de Studebaker, le dernier en date des trépassés de l'automobile.

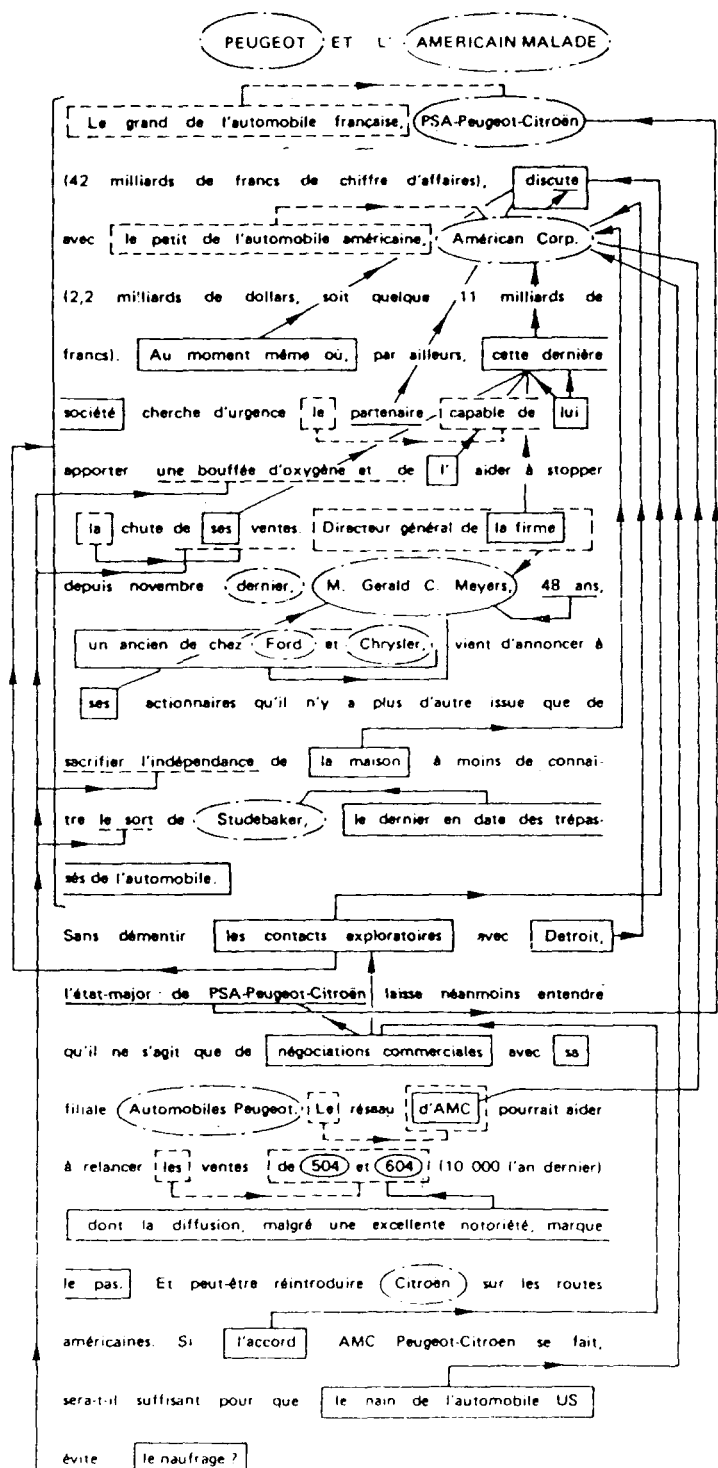
Sans démentir les contacts exploratoires avec Detroit, l'état-major de PSA-Peugeot-Citroën laisse néanmoins entendre qu'il ne s'agit que de négociations commerciales avec sa filiale Automobiles Peugeot. Le réseau d'AMC pourrait aider à relancer les ventes de 504 et 604 (10 000 l'an dernier) dont la diffusion, malgré une excellente notoriété, marque le pas. Et peut-être réintroduire Citroën sur les routes américaines. Si l'accord AMC Peugeot-Citroën se fait, sera-t-il suffisant pour que le nain de l'automobile US évite le naufrage ?

เปอโยต์และบริษัทรถยนต์อเมริกันที่มีปัญหา

บริษัทรถยนต์ยักษ์ใหญ่ของฝรั่งเศส PSA-เปอโยต์-ซีตรอง (ดัชนีธุรกิจ 42 ล้านล้าน ฟรังก์) ได้เจรจากับบริษัทรถยนต์อเมริกันเล็กๆ คือ อเมริกันคอร์ป (ดัชนีธุรกิจ 2.2 ล้านล้านดอลลาร์ หรือ 11 ล้านล้านฟรังก์) ในขณะนั้นบริษัทอเมริกันแห่งนี้กำลังเร่งหาผู้ร่วมทุนที่สามารถช่วยต่อชีวิตและช่วยหยุดยั้งยอดขายที่ตกลง ผู้อำนวยการบริษัทที่รับตำแหน่งนี้มาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนที่แล้วคือ นายเจอร์ลด์ ซี เมเยอร์ วัย 48 ปี เป็นคนเก่าแก่ของฟอร์ดและไครสเลอร์ เพิ่งประกาศแก่ผู้ถือหุ้นว่า ไม่มีหนทางใดอื่นนอกจากจะต้องโอนไปอยู่กับบริษัทอื่น เว้นเสียแต่ว่ารถยนต์รุ่นล่าสุดคือ Studebaker จะทำยอดขายได้ดี

ผู้บริหารเปอโยต์-ซีตรองได้ยอมรับว่ามีการเจรจาด้านธุรกิจกับทางสายเปอโยต์ โดยที่มิได้ปิดบังเรื่องการติดต่อกรุยทางกับดีทรอยท์ก่อนหน้านี้ เครือข่ายอเมริกันคอร์ปอาจจะช่วยส่งเสริมการขายรถเปอโยต์รุ่น 504 และ 604 (ยอดขาย 10,000 คันเมื่อปีที่แล้ว) ซึ่งบริษัทอเมริกันคอร์ปมีชื่อเสียงด้านนี้ก็จะช่วยได้ และอาจจะนำรถซีตรองเข้าไปตีตลาดอเมริกันได้อีกครั้ง หากข้อตกลงระหว่างอเมริกันคอร์ปกับเปอโยต์ซีตรองเป็นไปได้จริง จะเพียงพอหรือไม่ที่คนแคะแห่งวงการรถยนต์อเมริกันจะหลีกเลี่ยงภาวะเรืออับปางลงได้

บทความที่ 2 ตัดตอนมาจากบทความในนิตยสาร Le Nouvel Economiste
ฉบับที่ 120, 20 กุมภาพันธ์ 1978

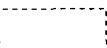

อธิบายผัง

ชื่อเฉพาะ

จำนวนบ่งชี้

นาม

ประเภทของบทความ

ฌอง ปอล ซาร์ตร กล่าวไว้ในหนังสือ “วรรณคดีคืออะไร” ว่า

“จุดมุ่งหมายทางวรรณกรรมเปรียบเสมือนลูกข่างที่ตั้งอยู่ได้เมื่อหมุนเพื่อให้ได้ผล บรรลุจุดมุ่งหมายจะต้อง “อ่าน” ซึ่งการอ่านจะทำได้ตลอดไป มิฉะนั้นก็จะเป็นเพียงเส้นดำ ๆ บนหน้ากระดาษเท่านั้น”

“L’objet littéraire est une étrange toupie qui n’existe qu’en mouvement. Pour la faire surgir, il faut un acte concret qui s’appelle la lecture, et elle ne dure qu’autant que cette lecture peut durer. Hors de là, il n’y a que des traces noirs sur le papier.”

J.P. SARTRE : Qu’est ce que la littérature ?

Ed. Gallimard

ประเภทของบทความที่ผู้อ่านจะพบมีดังนี้

1. นิยาย เรื่องสั้น บันทึกความทรงจำ (textes narratifs (fiction et non-fiction)
2. บทความวรรณกรรม (textes poétiques)
3. บทละคร นิยายประกอบภาพ การ์ตูน ภาพยนตร์ที่มีคำบรรยายภาษาอื่น (textes dialogues)
4. รายงานข่าว คำประกาศ สัมภาษณ์ บทวิจารณ์ บทบรรณาธิการ (textes de presse)
5. บทความในนิตยสารทางวิทยาศาสตร์ (textes d’information spécialisés)
6. คู่มือต่างๆ คำแนะนำสินค้า เอกสารและแบบฟอร์มทางราชการ (textes fonctionnels)
7. บทเรียน เอกสาร (sheets) แจกในห้องเรียน (textes didactiques)
8. เรียงความ บทวิเคราะห์ (textes d’analyse)
9. รายงาน บันทึกการประชุม สำนวนคดี ใบแจ้งความ หนังสือเวียน (textes professionnels)

10. จดหมายของคนในครอบครัว เพื่อน จดหมายราชการ จดหมายในอาชีพต่าง ๆ (textes de correspondance)
11. ป้าย สัญญาณ ป้ายบอกทิศทาง (des enseignes, pancartes, panneaux d'indicateurs)
12. โปสเตอร์ ใบปลิว (des affiches, tracts)

การสอนการอ่านบทความแต่ละประเภทแยกกันไปคงทำได้ยาก เพราะเกณฑ์การจำแนกบทความออกเป็นแต่ละประเภทไม่ชัดเจน การอ่านบทวิจารณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์หรือเรียงความนั้นก็คือการอ่านการโต้แย้งแสดงความคิดเห็น

การแบ่งกลุ่มการอ่านตามความเข้าใจ อาจแบ่งได้ดังต่อไปนี้

1. บทความแนวเรื่องเล่า (textes à dominante narrative) รายงานข่าว นวนิยาย บันทึกความทรงจำ บันทึกการประชุม รายงานการสอบสวน
2. บทความแนวอธิบาย (textes à dominante descriptive) บางตอนที่ตัดมาจากนวนิยาย บันทึกความทรงจำ รายงาน บันทึกประสบการณ์ คู่มือสินค้า เอกสารการสอน (sheets)
3. บทความแนวบรรยายความรู้สึก (textes à dominante expressive) กวีนิพนธ์ นวนิยาย บทละคร การ์ตูน จดหมายส่วนตัว
4. บทความแนวโต้แย้งเหตุผล (textes à dominante logico-argumentative) บทความทางวิทยาศาสตร์ เอกสารการสอน บทบรรณาธิการ เรียงความ รายงานต่างๆ จดหมายในงานอาชีพ
5. บทความแนวชี้แจง (textes à dominante prescriptive) คำแนะนำวิธีการใช้ ข้อสังเกต จดหมายราชการ หนังสือเวียน บันทึกในหน่วยงาน จดหมายเฉพาะด้าน

การอ่านบทความอาจจะแสดงตารางได้ดังนี้

		มีผู้พูด	ไม่เอ่ยถึงผู้พูด
ตามเหตุการณ์		- บันทึกความทรงจำ - นวนิยาย - รายงานข่าว	- รายงาน - บันทึกการประชุม
ไม่ตาม เหตุการณ์	เฉพาะด้าน	- การบรรยาย - กวีนิพนธ์, นวนิยาย, รายงานข่าว	- การบรรยายทางวิทยาศาสตร์
	ทั่วไป	- แสดงการโต้แย้ง - บทบรรณาธิการ - เรียงความ	- การสาธิต - บทบรรยายทางวิทยาศาสตร์ - บทเรียน
คาดการณ์ล่วงหน้า		- จดหมายส่วนตัว	- ข้อสังเกต - คำแนะนำวิธีการใช้ - หนังสือเวียน

เมื่อวิเคราะห์ตามวิธีการดังกล่าวแล้ว การอ่านจัดเป็นกระบวนการตามลำดับต่อไปนี้

1. ค้นหาเหตุการณ์
2. ค้นหาวิธีการบรรยาย
3. ค้นหาผู้พูด (ว่ามีหรือไม่ในบทความ)
4. ค้นหาวิธีการโต้แย้ง (logico - argumentative)
5. ค้นหาการคาดการณ์ล่วงหน้า

การอ่านเหตุการณ์ (Lire L'Événement)

การอ่านเหตุการณ์ก็คือ ผู้อ่านแทรกตัวเข้าไปในเรื่องเล่าที่อาจยืดยาว โดยเฉพาะวรรณกรรมในยุคกลาง ต่อมานวนิยายสมัยใหม่ได้หลุดพ้นจากเรื่องศาสนามาเป็นเรื่องของชาวบ้าน อาจเป็นตำนานเรื่องเล่าเก่าแก่ บรรยายกันอย่างยืดยาวตามที่เคยเป็น ประเพณีปฏิบัติกันมา ปัจจุบันบทความจะสั้นกระชับ เช่น บทความในหน้าหนังสือพิมพ์ ข่าวเบ็ดเตล็ด นิยายสืบสวน การ์ตูน นิทานสำหรับเด็ก นิยายวิทยาศาสตร์ นิยายประกอบภาพ

การเล่าเรื่องอาจเสนอในรูปแบบของภาพยนตร์ ภาพยนตร์โทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อที่แพร่หลายในปัจจุบัน

1. เรื่องเล่าและเหตุการณ์ (Recit et événement)

“เรื่องเล่า” อาจกล่าวได้ว่ามีส่วนเชื่อมโยงโดยตรงกับเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่ต่อเนื่องกัน อาจเป็นเรื่องแต่งหรือเรื่องจริงก็ได้ แต่อันที่จริงก็มาจากสติปัญญาและการสร้างสรรค์ของมนุษย์ทั้งสิ้น

ส่วน “เหตุการณ์” นั้น สเตฟาน ลูปาสโก (1972) ได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

“เหตุการณ์ในประสบการณ์ประจำวันก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นทุกๆ วัน อาจจะเป็นเรื่องจริงที่ต่อเนื่องกันธรรมดาซึ่งเกิดขึ้นอย่างผิดปกติ ไม่คาดฝัน หรือเกิดขึ้นได้ยากแต่ในความหมายนี้ แฝงความคิดที่ว่าอาจมีการสิ้นสุด ยกเลิกไปโดยกะทันหัน หรือคาดการณ์ได้ล่วงหน้า โดยมีได้คำนึงถึงปัญหาความเข้าใจ อาจจะมีการอิงเรื่องจริงหรือไม่จริงก็ได้ Cf. Lire Le No.18 de la revue Communications intitulé L'événement (1972)

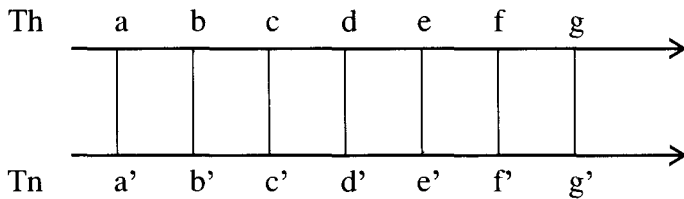
2. กาลและการเล่าเรื่อง (Temps et Récit)

การเล่าเหตุการณ์หรือเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันไปยืดยาวมี “กาล” เป็นตัวกำหนดฌอง ริการ์ด ให้คำจำกัดความ “เรื่องเล่า” ว่าเป็น “บทความที่มีนัยแห่งกาลอยู่ด้วย” มิติของ “กาล” แสดงได้ 3 ระดับ คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต (Jean Ricardou dans son chapitre Temps de la narration temps de la fiction in Problèmes du nouveau roman, Paris, Le Seuil 1967 et de Gérard Genette dans Discours du récit (ordre, durée) in Figures III, Paris, Le Seuil 1972)

3. เรื่องยาวและเรื่องเล่า (Histoire et narration)

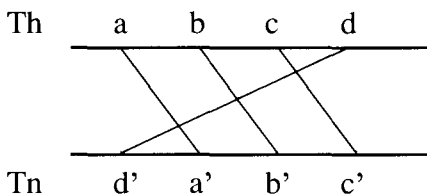
ในเหตุการณ์ที่เล่าจะแบ่งกาลเป็น 2 ระดับ ระดับแรก ได้แก่ เวลาที่เกิดเรื่อง นั่นคือการดำเนินเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องหรือเรียกว่า ลำดับการเกิดของเรื่อง อีกระดับหนึ่ง ได้แก่ เวลาที่เล่า นั่นก็คือการลำดับที่เหตุการณ์นั้นนำมาเล่าในเรื่อง หากดูแผนภูมิจะได้ดังต่อไปนี้

Le recit isochrone

แนว Th หมายถึง เรื่องที่เกิดที่มีเหตุการณ์ต่างๆ a, b, c, d ตามลำดับที่เกิดเหตุการณ์จริง แนว Tn หมายถึง “เวลา” ที่เล่า เราจะเห็นว่าความจริงที่เล่าอยู่ในลำดับเดียวกับที่เหตุการณ์ที่เกิดจริง ดังนั้นเรื่องเล่าก็จะอ่านได้ง่าย

4. การเล่าเรื่องแบบสลับสน (Le recit bouleverse)

ในการเล่าเรื่องตอนแรกจะไปโยงกับตอนสุดท้ายของเรื่องที่เกิดขึ้นจริง (เหมือนในภาพยนตร์บางเรื่องที่ฉายตอนจบก่อน) วิธีการนี้เรียกว่า ย้อนหลัง (flash-back) ซึ่งเรากันเคยจากภาพยนตร์ แต่ทำให้ผู้อ่านงงหรือสับสน เช่น เรื่อง *Therese Desqueyroux* ของ F. de Mauriac เรื่องเล่าในหน้าหนังสือพิมพ์ก็ใช้วิธีการนี้บ่อย ผู้อ่านสามารถไล่เรียงลำดับการเกิดจริงได้จากการหาคำบ่งชี้เรื่องกาล (conjonction indices temporels) อย่างเช่น d'abord, puis, ensuite, alors, enfin...) ทำให้เห็นการลำดับต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นการย้อนหลังก็ได้ อย่างเช่น “un mois plus tot, auparavant, etc.” ทั้งนี้

หมายถึงภาษาที่กำหนด “กาล” หรือบอก “เวลา” ได้ การอ่านเรื่องเล่าในกรณีนี้ก็คือให้ผู้อ่านใช้ความพยายามไล่เรียงเหตุการณ์จริงตามลำดับที่เกิดขึ้นจริง ด้วยการแปลความสับสนให้สื่อความหมายได้

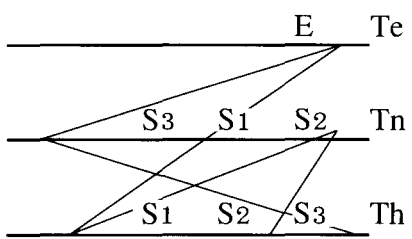
การอ่านบทความใช้วิธีไล่เรียงลำดับตามแผนภูมินี้ จากการหาคำบ่งชี้ที่แทรกอยู่ในตัวบทความ เริ่มจากเมื่อวานนี้ (hier) ณ วันนี้ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว (aujourd’hui decede) กริยาที่ใช้เป็นอดีตกาล ได้ทำพิธีเปิด (a inaugure) ได้วางโครงการ (avait lance) ตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลในบทความ ท่านประธานาธิบดี (chef de l’Etat) เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีคลัง (alors ministre des Finances) ลำดับของ seq. 1 และ seq. 2 จะวางต่อเนื่องในประโยคโดยมีสันธาน “และ” (et) เชื่อม

การหาคำบ่งชี้และทำแผนผังนั้นก็เพื่อที่จะแปลความหมายง่ายขึ้น ซึ่งนั่นก็คือขั้นตอนในการทำความเข้าใจบทความ โดยให้ผู้อ่านคุ้นเคยกับคำต่างๆ เหล่านั้น การอ่านจะเริ่มจากอ่านตอนสั้นๆ ง่ายๆ ไปหาตอนที่ยากขึ้น ในแง่ของเวลาที่เกิดเหตุการณ์ หรือผู้อ่านเรียบเรียงเขียนเรื่องเล่าออกมาเอง

หากวิเคราะห์แต่ละตอน จะลำดับเรื่องราวตามเหตุการณ์ได้ดังนี้
ตอนที่

- seq. 1 : การวางโครงการ (lancement du projet)
- seq. 2 : การเลือกสถาปนิก (choix de l’architecte)
- seq. 3 : พิธีเปิดวิทยาลัย (inauguration de l’Ecole)

จะได้แผนผังดังนี้

Te หมายถึง ช่วงเวลาการเล่า
Tn หมายถึง การเล่าและเรื่องที่เกิด
Th หมายถึง เรื่องที่เกิด

5. เรื่องยาว เรื่องเล่า และช่วงเวลาที่เราเล่าเรื่อง (Histoire, narration et moment de l'énonciation)

จากที่กล่าวถึงมิติของกาลเวลา มา 2 แบบแล้ว ยังมีอีกมิติหนึ่งอยู่ที่จังหวะในการเล่า หรือระยะเวลาที่เราเล่าแบ่งเป็น 3 ช่วงคือ

1. การเล่าเรื่องทันทีทันใด (narration simultanée) เมื่อเล่าในช่วงที่เหตุการณ์ยังเป็นปัจจุบัน มักจะเป็นภาษาพูด เช่น บรรยายการแข่งขันกีฬา เป็นต้น

2. การเล่าเรื่องก่อนเหตุการณ์เกิดขึ้น เช่น พยากรณ์อากาศ ทำนายชะตาชีวิต ทำนายฝันที่เป็นลางสังหรณ์ล่วงหน้า

3. การเล่าเรื่องภายหลัง เวลาที่เราเล่าหลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้น ซึ่งเป็นกรณีที่เกิดขึ้นเสมอๆ และดูสมเหตุสมผล การเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยการเขียนมีนัยว่าเราอยู่ในเหตุการณ์ เริ่มเขียนเมื่อเหตุการณ์นั้นจบลงแล้วอาจจะทั้งหมดหรือเป็นบางส่วน

การอ่านเรื่องเล่า ผู้อ่านจะต้องกำหนดตัวเองให้อยู่ในทั้ง 3 มิติแห่งกาลเวลา ตั้งแต่ช่วงเวลาที่เล่าไปถึงตอนเกิดเรื่อง ไล่เรียงการกำหนดเวลาของช่วงที่เกิดเหตุการณ์ จากลำดับการเล่า ผู้อ่านคงจะประสบความยากลำบาก โดยเฉพาะผู้ที่หัดอ่านใหม่ๆ ยิ่งไปกว่านั้น ในประเทศที่วัฒนธรรมเรื่องเวลาไม่ได้กำหนดในกฎเกณฑ์ทางภาษา เช่น ภาษาไทย การเล่าเรื่องอดีตโดยใช้เวลาปัจจุบันไปเรื่อยๆ ก็เข้าใจกันดี ตัวอย่างเช่น

“Valéry Giscard d’Estaing a inauguré hier la nouvelle Ecole Nationale du Trésor dans la ville nouvelle de Marne-la-Vallée. C’est le chef de l’Etat lui-même, alors ministre des Finances, qui avait lancé ce projet et choisi son architecte, Bernard de la Tour d’Auvergne, aujourd’hui décédé ...”
เมื่อวานนี้ ประธานาธิบดีวาเลรี จิสการ์ด เดส์แต็งได้ทำพิธีเปิดวิทยาลัยเหรียญกษาปณ์ในเมืองใหม่มาร์นาลาวัลเลย์ เมื่อครั้งที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ท่านได้เป็นผู้วางโครงการนี้และเป็นผู้เลือกสถาปนิก คือ แบร์นาร์ด เดอลาตูร์โดแวร์น ซึ่ง ณ วันนี้ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว

การอ่านบทความ (texte) จึงเป็นการไล่เรียงลำดับตามแผนภูมินี้ จากการหาคำบ่งชี้ที่แทรกอยู่ในบทความ เริ่มเล่าเหตุการณ์จากเมื่อวานนี้ และ ณ วันนี้ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว กริยาที่เป็นอดีตได้ทำพิธีเปิด วางโครงการ ท่านประธานาธิบดี

เมื่อครั้งที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีคลัง ลำดับของ séq. 1 และ séq. 2 ระบุโดยการวางต่อเนื่องในประโยคเชื่อมด้วยสันธาน (conjonction) “และ (et)”

การหาคำบ่งชี้และนำมาวางไว้ในแผนผังเพื่อที่จะแปลความหมายได้เป็นขั้นตอนต่างๆ ที่ช่วยในการทำความเข้าใจบทความ โดยคาดหวังที่จะให้ผู้อ่านคุ้นเคยกับข้อมูลเหล่านี้ อาจะจากการอ่านเป็นตอนๆ จากง่ายไปหายากตามเวลาที่เกิดเหตุการณ์หรือหัดอ่านจากเรื่องเล่าที่เขียนเป็นตัวอักษรมิใช่ฟังจากปากผู้เล่า

6. เรื่องเล่าและตัวละคร (Le Récit et ses acteurs)

บุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องเล่าแสดงให้เห็นว่า บทความนั้นจะมีค่าต่างๆ กระจายกันอยู่ บ่งบอกว่ามีชีวิตอยู่ มีตัวบุคคลอยู่ราวกับมีชีวิตจริง

ข้อวิจารณ์ในสมัยใหม่นี้ มักจะต่อต้านการอ่านแบบสันเพื่อง แต่ต้องการให้มีการวิเคราะห์ระบบการเล่า ให้ตัวละครเป็นผู้แสดงธรรมดา จุดใหญ่ใจความต้องการเน้นความสนใจไปที่ตัวละครที่มีชีวิต อย่าง Julien Sorel ในเรื่อง *Le Rouge et le Noir* ของ Stendhal ซึ่งตอนแรกเป็นเพียงชื่อเฉพาะปรากฏในเรื่อง แต่ต่อมากจะมีคำบ่งชี้มากมาย

การอ่านเรื่องเล่าต้องหาคำหรือสำนวนที่สื่อความหมายหรือมองเห็นภาพผู้แสดงจะเป็นผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่อเนื่องกันไป

ปัญหาที่เกิดจากค้นหาคำหรือสำนวน

ดูตัวอย่างจากตอนหนึ่งจากนวนิยายของ Roger Vailland 352,000 francs (ed. Buchet Chastel Paris p.90)

“Le Circuit m’a claqué, dit Busard. Ma jambe me fait encore mal : Je ne ferai plus rien de bon cette année.”

Il parlait avec conviction pour lever ce qu’il croyait être la principale objection de Morel.

“Je vais essayer de convaincre le Vieux, dit celui-ci.”

- Réussis”, dit Busard, en fronçant ses sourcils qui sont noirs et rapprochés, ce qui lui donne facilement l’air d’être prêt a un coup de tête.

Paul Morel entra dans la salle a manger et prit un instant son père a part.

- Non, dit Jules Morel. Si chaque ouvrier travaillait aux heures qui lui chantent...”

Paul insista. Bernard etait un camarade d’école, cela ferait mauvais effet qu’il lui refusat une faveur qui ne coûtait rien. Morel père qui s’ennuyait avec les clients écouta son fils.”

คำที่เป็นชื่อตัวละครจะขีดเส้นใต้ไว้

บุษารด์ กล่าวว่า “การแข่งขันครั้งนี้ทำฉันแย่ไปเลยทีเดียว ขาฉันก็ยังเจ็บอยู่ ฉันคงจะทำอะไรไม่ได้ดีอีกแล้วในปีนี้”

เขาพูดด้วยความมั่นใจเพื่อที่มอเรล จะได้ไม่โต้แย้งใดๆ

มอเรลตอบว่า “ฉันจะพยายามหว่านล้อมตาแก่นั่นให้ได้”

“สำเร็จ” บุษารด์กล่าวพร้อมกับขมวดคิ้วที่ดำสนิทแลมยังขีดกันเสียอีก เลยทำให้ดูเหมือนว่าเขากำลังโมโห

ปอล มอเรลเข้ามาในห้องอาหารและพาพ่อของเขาออกไปต่างหาก

“ไม่หอรอก” จูล มอเรลกล่าว “ถ้ากรรมการแต่ละคนทำงานตามเวลาที่เขาพอใจ”

ปอลยังยืนยันเช่นนั้น แบร์นาร์ด์เป็นเพื่อนร่วมโรงเรียน ถ้าจะปฏิเสธไม่ช่วยเหลือ โดยไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรดูจะไม่ดีนัก มอเรลผู้พ่อที่กำลังเบื่อลูกค้านั่งใจฟังลูกชายของเขา

หากดูคำที่เรียกชื่อตัวละครทั้ง 3 จะแตกต่าง

ก. Busard = Busard, il, il, Bernard, lui

ข. Paul Morel = Morel, celui-ci, Paul Morel, Paul, son fils

ค. Jules Morel = Le Vieux, son pere, Jules Morel, Morel père

ความยากคือ การระบุคำ sa และความหมาย se ความแตกต่างระหว่างคำ (signifiants) กับความหมาย (signifiés) ที่ใช้ในบทความตอน Vailland คือมีคำ 16 คำต่อความหมาย 3 อย่าง และยากในการแปลความแตกต่าง มีการใช้คำซ้ำเพื่อย้ำ il, celui-ci และเป็นการใช้คำในระบบเรื่องเล่า ชื่อบางชื่อผู้เล่าก็เอ่ยออกมาเลย Busard, Paul Morel, Jules Morel หรือเป็นการเอ่ยถึงลักษณะ Le Vieux Bernard, บางครั้งก็เป็นคำที่บ่งบอกความสัมพันธ์ในครอบครัว son père, son fils นั้นเป็นการรับวิธีการเล่าเรื่องเข้ามา

เพื่อที่จะให้อ่านเรื่องเล่าได้เข้าใจแจ่มแจ้ง การเอ่ยถึงตัวละครต้องยึดคำเดิมไว้ตลอดเรื่อง อาจจะมีหลายชื่อแต่ต้องใช้คำเดิมๆ อาจจะมีหมายถึงตัวละครที่เป็นคนหรือที่ไม่มีชีวิต ดูบทความ Peugeot et l' Américain malade p.70 American Corp, societe, firme, maison, Detroit ซึ่งหมายถึง se เดียวกัน ผู้อ่านจะต้องรู้ความสัมพันธ์นี้ ซึ่งนั่นก็หมายความว่าผู้เขียนไม่ว่าจะเป็นผู้แต่งหรือผู้เขียนบทความจะต้องกำหนดไว้อย่างแน่นอน ซึ่งอาจจะมีกำเริบได้

อาจใช้คำ (signifiant) เดียวกันแต่ให้ความหมาย (signifié) ต่างกัน เช่น คำว่า pensée ของ Piaget ซึ่งในแต่ละสมัยความหมายก็ไม่เหมือนกัน ดังนั้นผู้อ่านจึงต้องดูว่าคำนั้นเขาใช้ในความหมายใด

เป็นไปได้ที่ผู้เขียนบทความออกนอกกฎที่ผู้อ่านพยายามจะตั้งไว้ โดยแยกชื่อนามสกุลและหน้าที่ เป็นการเพิ่มคำเรียกตัวละครตัวเดียว หรือจงใจให้คำเรียกหมายถึงบุคคล sé ต่างกัน อย่างที่ Alain Robbe Grillet (นักเขียน) ทำใน Maison de rendez-vous และ Pinget ใน Le Libera

การอ่านเรื่องเล่า นอกจากจะเข้าใจวิธีการเล่าแล้วยังต้องเข้าใจเงื่อนไขที่ซ่อนไว้ ผู้อ่านจะต้องมีความสามารถในการเล่าเรื่องเป็นพื้นฐาน มิฉะนั้นจะไม่เข้าใจตัวเรื่อง เช่นเดียวกันผู้ฟังก็ต้องมีพื้นฐานผังโครงสร้างไวยากรณ์เพื่อจะเข้าใจได้ หากปราศจากความสามารถเหล่านี้ เรื่องเล่าก็จะเป็นเพียงแค่อ้อยคำที่ต่อเนื่องกันธรรมดาที่ผู้อ่านไม่สามารถเดาเหตุการณ์ต่อไปได้

การพัฒนาการอ่านของนักเรียน

ในแง่การศึกษา ปัญหาสำคัญอยู่ที่ทำอย่างไรจะให้นักเรียนสามารถเข้าใจเรื่องได้ มีวิธีการ 2 วิธีที่แนะนำคือ

1. พัฒนาการรับรู้ของนักเรียนด้วยการให้อ่านบทความสั้นๆ (micro-récits) จากหนังสือพิมพ์หรือสิ่งตีพิมพ์ โดยเลือกที่มีเนื้อความ คำ สำนวนบ่งชี้ เริ่มจากบทความสั้นๆ ไปหาบทความที่ยาวขึ้นๆ

2. พัฒนาความสามารถในการเล่าเรื่องโดยการให้เขียนเรื่องเล่า หนังสือที่ใช้ได้มี Le tarot des mille et un contes ของ Francis Debyser (Paris, ed de l'Ecole 1977) ซึ่งแรงบันดาลใจมาจากผลงานของ Propp นักเรียนจะเห็นเรื่องเล่าแบบต่างๆ ทั้งเรื่องผืนเพื่องและเรื่องที่สร้างสรรค์ซึ่งจะทำให้เขาได้เกิดความสามารถในการผืนเพื่อง และสร้างสรรค์ จากการซึมซับกฎเกณฑ์การสร้างสรรค์เข้าไปทีละน้อย...

คำขอบคุณ

ผู้แปลขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์พร แสงทักษิณ ที่กรุณาตรวจแก้ภาษา ให้สละสลวย และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเรียบเรียงบทความนี้